

מעשר שני

פתחא דסוגיא

ודין כל מעשר שני בזמן הזה בין מעשר שמפריש מפירות קרשע שלו, בין מעשר שמפריש מפירות שלקח מן הנכרי והוא גמר מלאכתו, הכל מחללו לכתחילה על שנה פרוטה ומותר, ובזמן שבית המקדש קיים אין מחללין אותו לכתחילה אלא בשיווי קמו שנתבאר בערכין פ' אחרון, וכן תרומה גדולה בזמן הזה, הואיל והוא מדבריהם מפריש כל שהוא ואין לה שיעור כשמואל דאמר אפילו חטה אחת פוטר את הנכרי, וסמיכו בביעור בזמן הזה, וזה כלל גדול יהיה בנדבך שכל המצוות נהגות בכל מקום ובכל זמן, חוץ ממצוות שנתפרש בהן שאינן נהגות אלא בארץ, או אינן נהגות אלא בפני הבית, והביעור אינו תלוי בפני הבית, אלא נהג בכל מקום שהמעשרות נהגים (תרד"ם מצוות התלויות בארץ ישאל הקדמה).

ביאורא דתלמודא

ליקוטא דתלמודא

שנינו (פסחים עה:) דאין פודין מעשר שני בירושלים:

סכו בשמן של מעשר שני, לא נעשנו דמים על בני חבורה, שאין פודין מעשר שני בירושלים.

עוד שנינו (מעשר שני פ"ג מ"ה) בדיו זה:

מעוות נכנסות לירושלם ויוצאות, ופירות נכנסין ואינן יוצאין, רבן שמעון בן גמליאל אומר אף הפירות נכנסין ויוצאין.

ואמרו רבותינו (מכות יט:) דמעשר שני שנטמא מותר לפדותו בירושלים:

מנין למעשר שני שנטמא שפודין אותו אפילו בירושלים, תלמוד לומר כי לא תוכל שאתו, ואין שאת אלא אכילה, שנאמר וישא משאות מאת פניו. אמר ר' ביבי אמר ר' אסי מנין למעשר שני טהור שפודין אותו אפילו בפסיעה אחת חוץ לחומה, שנאמר כי לא תוכל שאתו. האי מבעי ליה לכדריבי אליעזר. אם כן לימא קרא לא תוכל לאוכלו, מאי שאתו. ואימא כולו להכי הוא דאתא. אם כן לימא קרא לא תוכל ליטלו, מאי שאתו, שמע מינה תרתי.

אין פודין מעשר שני בירושלים - ואפילו לאכלו בטברה, דכתיב ונתת בכסף וצרת הכסף בידך והלכת אל המקום (דע"ג). ונראה לר"י דבירושלים גזרו מדרבנן מבירה אטו פדיוה דאסור מן התורה. ולרש"י לא נראה דלא אסרו מבירה אלא משום בזיון מצוה (הוספת י"ס טו"ג). מעוות נכנסות לירושלם ויוצאות - לא דמי וציאת המעוות ליציאת הפירות, וציאת המעוות היא אפילו על מנת להחזיקם, וציאת המעוות היא אף שלא להחזיקם (הון ע"ג). ופירות נכנסין ואינן יוצאין - דקלטינהו מחיצות אצל אינן קולטות מעוות (רא"ש). אף הפירות נכנסין ויוצאין - גרסינן כד לעשות עיסה ולחזור, כדי לעשות עיסה מהן חוץ לירושלים ולהחזיקה ולאכלה בירושלים, יש לומר דילמא בירושלים לית ליה

תנור ועצים, ובכפרים הסביבות לירושלים נמצא כל דבר בזול, כדי לעשות עיסה ולחזור, אצל לדברי הכל פיו שנכנס שוב אינו יכול לפדותו (ריב"ז). ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל (פירוש המשניות להרמב"ם). ואין שאת אלא אכילה - הכי קאמר קרא כי ירחק ממך שיהא מעשר טהור חוץ לירושלים, או אפילו הוא בירושלים אלא שאי אתה יכול לאוכלו שנטמא ונתת בכסף (רש"י). אפילו בפסיעה אחת חוץ לחומה - אף על גב דכתיב ירחק דמשמע טובא, תלמוד לומר כי לא תוכל שאתו ונחשאו ולהביאו לפניו מן החומה, דהכתוב לא תלה הדבר בריחוק אלא בנטילה דכל זמן דאיכא למיעבד אכתי גטילה והבאה לפניו אפילו פסיעה אחת פודה אותו (רש"י).

כל המצות

נוהגות בכל

מקום וזמן

חוץ ממה

שנתפרש

שאינן

נוהגות

אלא בארץ

(חרדים)

אור תורה

וכי ירבה ממך הדבר כי לא תוכל שאתו כי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אליה לשים שם כי יבחר ה' אליה. (דברים יד כד)

ונתתה בכסף וצרת הכסף בידך והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אליה בו. (דברים יד כה)

ונתתה בכסף בכל אשר תאנה נפשך בבקר ובצאן ובנין ובשקר ובכל אשר תשאל נפשך ואכלת שם לפני ה' אליה ושמתה אתה ובידך. (דברים יד כו)

וישא משאת מאת פניו אליהם ותרב משאת בנימן ממשאת כלם חמש ידות וישתו וישקרו עמו. (בראשית מג לד)

פדיון מעשר שני בירושלים

אמרה תורה (דברים יד כד - כו) גבי מעשר שני וכן נרבה ממד הדדד וגו', ונתת הכסף בידך והלכת אל המקום אשר יבחר ה' וגו', ונתת הכסף בכל אשר תאנה נפשך וגו' ואכלת שם לפני ה' אלקיך. ואמרו ז"ל (פסחים פ"ז מ"ג) דאין פדיון מעשר שני בירושלים, וכן שנינו (מעשר שני פ"ג מ"ה): 'מעות נכנסות לירושלם ויוצאות ופירות נכנסין ואין יוצאין רבן שמעון בן גמליאל אומר אף הפירות נכנסין ויוצאין'. ע"כ. ופירש בריבמ"ץ שם דאף לרשב"ג אין הפירות יוצאים מירושלים שלא ניתנו לפדותם משעה שנכנסו, ומתניתין אירי בקומח, וז"ל: 'גרסין כדי לעשות עיסה ולחזור, כדי לעשות עיסה מהן חוץ לירושלים ולהחזירה ולאכלה בירושלים, יש לומר דילמא בירושלים לית ליה תנור ועצים, ובכפרים הסביבות לירושלים נמצא כל דבר בזול, כדי לעשות עיסה ולחזור, פירוש אבל לדברי הכל כיון שנכנס שוב אינו יכול לפדות'. ע"כ. ומהאי טעמא אסרו חז"ל (פסחים פ"ז מ"ד) למכור מעשר שני בירושלים, שמא מתוך כך יבוא לפדותו או משום בזיון דמצנה, וכמו שנתבאר בתוספות (פסחים עה:), וז"ל: 'ויש ספרים שכתוב בהן שאין פדיון, אבל רש"י כתב שאין מוכרין, ונראה לר"י דבירושלים גזרו מדרבנן מכירה אטו פדניה דאסור מן התורה, ולרשב"א נראה דלא אסרו מכירה אלא משום בזיון מצנה, כדתנן בריש מסכת מעשר שני שאין מוכרין אותו ואין ממשקנין אותו ואין שוקליו כנגדו'.

אמנם יש לחלק בין איסור פדנית מעשר שני בירושלים שאסור מן התורה, לבין הוצאת הפירות מחוץ לירושלים שאסורה רק מדרבנן, וכמו שנסתה הלכה זו במכות (כ: דמחיצות דירושלים לקלוט, הוא מדרבנן.

פדיון מעשר שני שנטמא בירושלים

שנינו בסוגיין דמה שנאסר לפדות בירושלים הוא רק מעשר שני שנשאר בטרהרה, אך מעשר שני שנטמא מותר לפדות בירושלים וילפינן ממה שנאמר 'לא תוכל שאתו', ולאפוקי מלא תוכל לאכלו, ומעשר שני שנטמא הוא בגדר לא תוכל לאוכלו, לךד שרי לפדותו בירושלים ולאכול הפירות האחרים בטרהרה

ובקדוש מעשר שני. וכן פסק הרמב"ם (הלכות מעשר שני ונטע רבעי פ"ב ה"ח), וכן כתב בשו"ע (יו"ד סימן של"א סקל"ה), וז"ל: 'במה דברים אמורים, במעשר שני שלא נטמא. אבל אם נטמא, פדיון אותו בירושלים'.

דיו מעשר שני ופדיונו בזמן הזה

מעשר שני נוהג אף בזמן הזה כיון שקדושת ירושלים קיימת גם לאחר חורבן הבית, וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות בית הבחירה פ"ו ה"ד), וז"ל: 'ובמה נתקדשה בקדושה ראשונה שקדשה שלמה שהוא קידש העזרה וירושלים לשעתו וקידשו לעתיד לבא. אף על פי שהיא חריבה ואינה מוקפת במחיצה. ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים, אף על פי שאין שם חומות, שהקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא. לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה'. ע"כ. אמנם הראב"ד שם חלק על הרמב"ם, וז"ל: 'ולא עוד אלא שאני אומר שאפילו לרבי יוסי דאמר קדושה שנייה קדשה לעתיד לבא, לא אמר אלא לשאר ארץ ישראל, אבל לירושלים ולמקדש לא אמר, לפי שהיה יודע עזרא שהמקדש וירושלים גתידים להשתנות ולהתקדש קידוש אחר עולמי בכבוד ה' לעולם, כך נגלה לי מסוד ה' ליראיו, לפיכך הנכנס עתה שם אין בו כרת'.

וגבי פדיון מעשר שני שנינו בתוספתא (מעשר שני פ"ג ה"ג) שגם בזמן הזה לא ניתן לפדותו בירושלים, וז"ל: 'אין פדיון מעשר שני בירושלם בזמן הזה, ואין מפרשין מעשר שני בירושלם בזמן הזה, ואין מחללין מעשר שני בירושלים בזמן הזה'. ע"כ. וכן פסק הרמב"ם (הלכות מעשר שני פ"ב ה"ד). והנה לא חלק הראב"ד על הלכה זו כלל, ושמא סבר שאין לפדות בירושלים אף שקדושתה פקעה, מהמת גזירה דרבנן. ובספר התרומה (עמ' סג) כתב שלא כדעת התוספתא והרמב"ם, ולדידיה מותר לפדות מעשר שני בזמן הזה. ובשו"ע (יו"ד סימן של"א סקל"ה) פסק כדעת הרמב"ם, וכן כתב בכפתור ופרח (פרק מא), והרדב"ז בתשובותיו (ח"ב סימן תרל"ג), ולפיכך אין לפדות מעשר שני טהור גם בזמן הזה בירושלים.

עומקא דסוגייה

א. בסברת האוקרים לפדות מעשר שני טהור בזמן הזה בירושלים, עיין במנחת חינוך (מציע תמ"ב אות ה) שכתב שאף אם נאמר שקדושת ירושלים פקעה, מכל מקום אפשר ומהרה יבנה המקדש ויהיו המעשרות ראויים, לכן אין לפדותם בירושלים. ועיין עוד במנחת שלמה (סימן ס"ד) שהקשה דאם כן גתיר לפדות מעשר שני טהור שירקבו עד שבועלים וספיק לטהר עצמו אם יבנה המקדש מהרה, ועוד דאם כן יהיו אסורים לפדות הפירות על פרוטה, ויהיו צריכים לפדותם בכדי שוים, ועיין גם מה שיישב בדברי המנחת חינוך, האיסור לפדות מעשר שני טהור בירושלים הוא מחמת שאין הסקרון בגוף המעשר אלא מניעה חיצונית, עיין גם בדבריו בלריכות.

קדושת
המקדש
וירושלים
מפני
השכינה
ושכינה
אינה
בטלה
(רמב"ם)

מראי מקומות

פסחים עה:

מעשר שני פ"ג מ"ה

מכות יט:

פסחים עה: תוד"ה

לפי

מכות כ:

רמב"ם הלכות

מעשר שני ונטע רבעי

פ"ב ה"ח

שו"ע יו"ד סימן

של"א סקל"ה

רמב"ם הלכות בית

הבחירה פ"ו ה"ד

תוספתא מעשר שני

פ"ג ה"ג

רמב"ם הלכות

מעשר שני פ"ב ה"ד

ספר התרומה עמ'

סג

שו"ע יו"ד סימן

של"א סקל"ה

כפתור ופרח פרק

מא

שו"ת הכדב"ח"ב

סימנרתל"ג

מנחת חינוך מצוה

תמ"ב אות ה

מנחת שלמה סימן

ס"ד